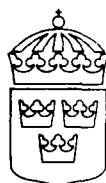

Utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU4

Nedrustning

1988/89
UU4

Ärendet

I detta betänkande behandlas de nedrustningsmotioner som väcktes under den allmänna motionstiden i januari 1988. Flertalet yrkanden har behandlats av utskottet i tidigare betänkanden; några av dem är identiska. För en närmare redovisning av saken och av riksdagens ställningstaganden i dessa frågor hänvisas till tidigare betänkanden, senast UU 1987/88:1. I det följande läggs särskilt vikt vid den utveckling som ägt rum under det gångna året.

Motionerna

1987/88:U401 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande svensk säkerhetspolitik,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande kränkningar av vårt territorium,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande Östersjön som fritt hav,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att Sverige fortsätter att aktivt verka för ett förbud mot utveckling, produktion och lagring av kemiska vapen samt förintande av befintliga lager,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande en kärnvapenfri zon i Norden,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av balanserade framsteg i ESK-samarbetet vad gäller ekonomi och miljö samt särskilt mänskliga rättigheter,

1987/88:U402 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige till Frankrikes regering bör framföra en officiell protest och även på andra sätt göra markeringar gentemot Frankrikes provsprängningar i Tuamotu-arkipelagen,

1987/88:U403 av Margareta Persson m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vikten av att ta upp frågor om kärnvapen på örlogsfartyg vid FN:s tredje särskilda nedrustningssession,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att om en

internationell överenskommelse inte nås vid FN:s tredje särskilda nedrustningssession så skall Sverige i fortsättningen inte ta emot utländska flottbesök, om garantier inte kan ges för att kärnvapen inte finns ombord.

1988/89:UU4

1987/88:U404 av Ingela Mårtensson m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbud för fartyg som kan tänkas ha kärnvapen ombord att beträda svenskt territorium,

2. att riksdagen hos regeringen begär initiativ till överläggningar med kärnvapenfria stater för att nå en gemensam policy när det gäller flottbesök och kärnvapen,

1987/88:U406 av Margaretha af Ugglas m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svensk anknytning till nedrustningsförhandlingar i anslutning till ESK,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen tillkänna vad i motionen anförts om inriktningen av det svenska arbetet i CD i Genève för att åstadkomma ett fullständigt kärnvapenprovstopp,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenska ansträngningar inom det s.k. sexnationsinitiativet,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det svenska arbetet vad gäller förhandlingar i CD i Genève om en konvention mot kemiska vapen,

6. att riksdagen hos regeringen begär överväganden om utarbetandet av ett svenskt förslag om negativa säkerhetsgarantier på sätt som i motionen anförts,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för det fortsatta svenska arbetet inom ESK,

1987/88:U409 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkt skydd av civilbefolkningen i krig,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att stärka FN:s roll, samt vad som anförts om nordisk samordning av frågan,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om program för nedrustning av kärnvapen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fullständigt provstoppsavtal för kärnvapen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationell kartläggning av skador på människor och miljö som en följd av de franska kärnvapenproven i Mururoa,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbud mot kryssningsmissiler,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationella förhandlingar för att förhindra kapprustning i rymden,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en konvention om radiologiska vapen angående förbud mot

9. att riksdagen begär att regeringen aktualiserar sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen vid FN:s extra möte om nedrustning.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en heltäckande konvention mot kemiska vapen.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenska insatser för kontroll av nedrustningsavtal och kartläggning av rustningar.

12. att riksdagen hos regeringen begär initiativ i FN ang. bortskaffande av kvarlämnad krigsmateriel.

13. att riksdagen hos regeringen begär ett program för marin nedrustning.

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående förhandlingar om begränsning av konventionella vapen.

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en parlamentarisk arbetsgrupp för kärnvapenfri zon i norra Europa.

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förtroendeskapande åtgärder i norra Europa.

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts ang. konferens om förtroendeskapande åtgärder i norra Europa.

20. att riksdagen hos regeringen begär förslag om säkerhetspolitiskt forskningscentrum.

1987/88:U410 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen gör ett uttalande mot SDI och en militarisering av rymden riktat till USA och Sovjetunionen.

2. att riksdagen ånyo gör ett uttalande för en nordisk kärnvapenfri zon i enlighet med vad som sagts i motionen.

4. att riksdagen godkänner vad i motionen anförts om garantier för att främmande flottbesök ej är utrustade med kärnvapen.

1987/88:U411 av Stig Gustafsson m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen väcker frågan om uttryckliga garantier för kärnvapenfrihet vid örlogsbesök vid FN:s särskilda nedrustningssession och i ESK.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna till en gemensam nordisk ståndpunkt i frågan om kärnvapenfrihet vid örlogsbesök.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande möjligheterna till ett samarbete med Nya Zeeland i frågan om kärnvapenfrihet vid örlogsbesök.

4. att riksdagen begär att regeringen tar upp frågan om kärnvapenfrihet vid örlogsbesök inom ramen för det s.k. sexnationsinitiativet.

Läget i nedrustningsförhandlingarna

Diskussioner och förhandlingar om nedrustning och rustningsbegränsning förs i flera sammanhang som organisatoriskt är relativt skilda från varandra. För det första bedrivs bilaterala förhandlingar mellan USA och Sovjetunionen.

nen, främst om kärnvapen. För det andra förs multilaterala nedrustningsförhandlingar med deltagande från alla ländergrupper i nedrustningskonferensen i Genève. För det tredje har det förts förhandlingar mellan NATO- och Warszawa-pakterna som sådana om reduktioner av konventionella styrkor i Centraleuropa (MBFR).

Ett fjärde forum är den europeiska säkerhetskonferensen, inom vars ram staterna i NATO och Warszawa-pakten enats om att förhandla om begränsningar i de konventionella rustningarna i Europa, de s.k. 23-statsförhandlingarna.

Vid sidan av dessa pågående eller planerade förhandlingar förs diskussioner om nedrustning även i andra fora, utom och inom FN-systemet. Hit hör bl.a. FN:s generalförsamling, dess nedrustningskommission och dess återkommande specialsessioner om nedrustning.

I det följande redovisas förhandlingsläget inom vart och ett av dessa sammanhang.

USA – Sovjetunionen

De bilaterala förhandlingarna mellan USA och Sovjetunionen omfattar tre områden, nämligen medeldistansmissiler (INF), strategiska vapen (START) och rymdförsvär. I slutet av 1987 undertecknades en uppgörelse mellan de båda länderna om avskaffande av alla *landbaserade medeldistansvapen* med en räckvidd mellan 500 och 5 500 km. Avvecklingstiden är ett och ett halvt år för INF-vapen med räckvidd från 500 till 1 000 km och tre för vapen med räckvidd upp till 5 500 km. Inspektion på platsen för att kontrollera avtalets efterlevnad skall kunna ske upp till 13 år efter det avtalet trädde i kraft, vilket skedde i juni 1988.

INF-uppgörelsen anses innebära ett viktigt politiskt genombrott för nedrustningssträvandena. För första gången avskaffas en hel kategori kärnvapen. Beslutet innebär också ett genombrott så till vida att de berörda kärnvapenstaterna gått med på en långtgående inspektion av egna anläggningar i kontrollsyfte. Vidare har det accepterats att nedrustning kan vara asymmetrisk i det att Sovjetunionen avvecklar betydligt fler missiler än USA. Kärnvapenbärare med kortare räckvidd än 500 km (taktiska eller s.k. slagfältskärnvapen) berörs inte av beslutet.

I fråga om de strategiska kärnvapnen (START) har USA och Sovjetunionen enats om principen om en 50-procentig reduktion. Parterna är också överens om maximiantal för vissa typer av strategiska vapenbärare och stridsdelar medan förhandlingar om högsta tillåtna antal fortfarande pågår om andra.

Många frågor återstår att lösa innan ett avtal om reduktion av strategiska vapen kan ingås. Dit hör bl.a. behandlingen av sjöbaserade kryssningsmissiler (SLCM). Dit hör också kontrollen av tillämpningen av ett avtal. Verifikationen av de sjöbaserade vapensystemen anses vara särskilt besvärlig.

I förhandlingarna om strategiska vapen spelar 1972 års fördrag om begränsning av antalet motvapen mot ballistiska missiler (Anti-Ballistic Missiles, ABM) en väsentlig roll. För Sovjetunionen är det avgörande att

ABM-fördraget ges sådan tolkning att USA förhindras fullfölja planerna på ett rymdförsvär (Strategic Defence Initiative, SDI). Det existerar således fortfarande en stark länk mellan START-förhandlingarna och det amerikanska SDI-projektet.

1988/89:UU4

Vid sidan av förhandlingarna om en reduktion av existerande kärnvapenarsenaler pågår bilaterala överläggningar mellan USA och Sovjetunionen om en *begränsning av kärnvapenproven*. Dessa överläggningar skall ses mot bakgrund av de sedan många år pågående, men hittills fruktlösa försöken att uppnå ett fullständigt provstopp. De syftar bl.a. till ratifikation av tröskelavtalet av år 1974 och 1976 års avtal om fredliga provsprängningar, enligt vilka provsprängningar under jord inte får göras med laddningar över 150 kiloton. Parterna diskuterar också möjligheten av ytterligare begränsningar i provverksamheten; däremot står, på grund av den amerikanska inställningen, fullständigt provstopp inte på dagordningen för dessa bilaterala förhandlingar.

Nedrustningskonferensen i Genève

I nedrustningskonferensen i Genève (CD) förs de enda i verklig mening multilaterala nedrustningsförhandlingarna med deltagande av 40 stater representerande alla världsdelar och ländergrupperingar. Målet för förhandlingarna i CD är en fullständig nedrustning under internationell kontroll. I praktiken arbetar CD med en rad delfrågor, inom vilka framgångarna varierat betydligt. De viktigaste av dessa frågor är för närvarande ett fullständigt provstoppsavtal (CTB), förbud mot kemiska vapen, förbud mot radiologisk krigföring och förhindrande av kapprustning i rymden.

Ett betydande arbete har under lång tid lagts ned på att åstadkomma ett *fullständigt förbud mot provsprängningar*. Sverige har framlagt flera förslag till avtal om provstopp, senast genom ett fullständigt textutkast presenterat år 1983. Ett totalt förbud mot kärnvapenprov skulle vara ett effektivt hinder mot en fortsatt kvalitativ kapprustning. Parterna har emellertid inte kunnat enas om ett förhandlingsmandat för CD vilket gör att det sedan flera år råder ett dödläge i ärendet. Som nämnts ovan pågår i stället bilaterala kontakter mellan USA och Sovjetunionen om en partiell uppgörelse.

I väntan på realförhandlingar pågår emellertid ett *utredningsarbete* i frågan. En vetenskaplig expertgrupp, under svenskt ordförandeskap och i vilken FOA spelar en aktiv roll, har utarbetat förslag till seismologisk kontroll av efterlevnaden av ett framtida avtal. Detta arbete har underlättats av att Sovjetunionen på senare tid visat större beredvillighet att acceptera mer långtgående kontrollåtgärder.

Den svenska inställningen är att ett avtal om fullständigt provstopp endast kan förhandlas fram i CD, där alla kärnvapenstaterna finns med och att målet – ett fullständigt provstopp – inte förloras ur sikte till förmån för partiella uppgörelser.

Arbetet på att åstadkomma en konvention om förbud mot tillverkning, innehav och användning av *kemiska vapen* har under senare år varit intensivt och i flera avseenden framgångsrikt. Det råder nu enighet om väsentliga delar av en konventionstext. Några problem återstår dock att lösa. Ett är

kontrollen av efterlevnaden av en konvention, däribland kontroll av att anläggningar för produktion av kemikalier för fredligt bruk inte tillverkar C-stridsmedel i hemlighet. Ett ytterligare olöst problem är vilka regler som skall gälla under den 10-åriga avvecklingsperioden.

Ett nytt inslag i arbetet på ett heltäckande förbud mot kemiska vapen är den internationella konferens i ämnet som först föreslogs av president Reagan och sedan upprepades av president Mitterand under generalförsamlingens höstmöte. Syftet med konferensen, i vilken skulle delta de 112 signatärmakterna i 1925 års Genèveprotokoll om förbud mot kemiska vapen och ev. ytterligare särskilt inbjudna stater, är att stärka efterlevnaden av protokollet, rikta uppmärksamheten mot spridningen av kemiska vapen samt ge stöd åt konventionsarbetet i Genève. Förslaget har fått stöd från flera länder inkl. Sverige. Frankrike har erbjudit sig att stå som värd för konferensen, vilken avses äga rum i Paris den 7–11 januari 1989.

Det ökade intresset för ett effektivt förbud mot kemiska vapen bör ses mot bakgrund av att sådana vapen på senare tid åter tagits i bruk. Irak har använt kemiska vapen i kriget mot Iran. Iran har å sin sida sagt att man förbehåller sig rätten att svara med samma vapen.

Utöver det faktum att kemiska vapen faktiskt använts finns uppgifter på att de får ökad spridning och numera ingår i ett flertal länders arsenaler, ehuru endast två länder – USA och Sovjetunionen – hittills offentligen uppgivit innehav av dem.

Radiologiska vapen bygger på användning av radioaktiv strålning som inte framkallats genom sedvanliga sprängningar. Sådana vapen ingår hittills inte i militärmakternas arsenaler. USA och Sovjetunionen framlade år 1979 i CD ett förslag till konvention om förbud mot radiologiska vapen. Några år senare föreslog Sverige att en konvention på detta område också borde omfatta förbud mot attack på civila kärnkraftanläggningar, eftersom effekterna härav kunde liknas vid radiologisk krigföring. Konventionsarbetet och attackförbudsfrågan drivs nu i CD, men det har visat sig svårt att få tillräckligt gehör för det svenska förslaget att inkludera ett attackförbud i konventionsarbetet. Regeringen har därför övervägt vilka möjligheter det finns att få frågan om förbud mot attack på civila kärnkraftanläggningar behandlad i något annat sammanhang. Tills vidare ligger dock ärendet kvar i CD.

De ökande riskerna för *kaprustning i rymden* tilldrar sig fortsatt uppmärksamhet. CD har inrättat en särskild kommitté för förhindrande av kaprustning i rymden (vilken bör skiljas från FN:s rymdkommitté som bl.a. sysslar med användningen av civil kärnkraft i rymden).

Rymden är redan militariserad genom förekomsten av ett stort antal stationära satelliter som har militär eller delvis militär användning. USA och Sovjetunionen har båda utvecklat system för bekämpning av satelliter (ASAT-system). Ett ökande antal länder, däribland Sverige, har eller börjar få egna civila rymdprogram, vilket gör att det finns ett starkt behov av multilaterala överläggningar på detta område.

Den militära och civila rymdverksamheten är reglerad genom ett antal konventioner. Den militärt viktigaste är 1967 års fördrag om yttre rymden, vilket förbjuder utplacering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen i ett kretslopp kring jorden. Fördraget förbjuder emellertid inte utnyttjande

av rymden för kärnvapenbärande missiler, styrning från rymden av kärnvapen eller utplacering i rymden av olika slags konventionella vapen, exempelvis strålvapen. Folkkrätten på detta område innehåller enligt svensk uppfattning därför inte tillräckliga hinder mot en kapprustning i rymden. Sverige har i CD föreslagit att i första hand ett fullständigt och kontrollerbart förbud mot ASAT-vapen utarbetas. Ett sådant förbud borde också omfatta förstörelse av existerande ASAT-vapen. Avsikten är att slutligen uppnå ett förbud mot utveckling och användning av rymdbaserade försvarssystem mot ballistiska missiler.

Utsikterna till framgång inom CD på rymdvapenområdet hänger nära samman med förhandlingarna mellan USA och Sovjetunionen på rymdvapenområdet, i vilket tillämpningen av ABM-avtalet spelar en central roll.

Inom CD pågår också sedan flera år ett arbete på att finna former för en överenskommelse om s.k. *negativa säkerhetsgarantier*. Härmed avses garantier från kärnvapenmakterna att inte använda eller hota att använda kärnvapen mot länder som inte själva innehar sådana. Alla kärnvapenstaterna har gjort sådana utfästelser. De är emellertid olika till innehåll och räckvidd. Syftet med förhandlingarna i CD är att uppnå en för kärnvapenmakterna gemensam formel för dessa garantier, utan villkor, inskränkningar eller undantag.

Sveriges inställning är att garantierna måste vara ensidiga och att ingen annan motprestation får krävas av den garantigivande staten än att garantitagaren skall ha uppfyllt objektiva kriterier såsom anslutning till NPT, medlemskap i kärnvapenfri zon eller liknande. Garantin får således enligt svensk uppfattning inte ha formen av ett avtal med oss som part.

Arbetet i CD i denna fråga tycks ännu ligga långt från sin avslutning.

Nedrustningsfrågor i FN

I FN förs inga egentliga nedrustningsförhandlingar, men organisationen är ett viktigt organ för opinionsbildning och normgivande arbete på nedrustningsområdet. Generalförsamlingen antar årligen ett stort antal nedrustningsresolutioner. Sverige är initiativtagare eller medförslagsställare till flera av dem. Återkommande ämnen för resolutioner av detta slag är kärnvapenprovstopp, frysning av tillverkning, utplacering och provsprängning av kärnvapen, förbud mot första användning av kärnvapen, kemiska vapen, marin kapprustning, kapprustning i rymden, m.fl. ämnen. Redogörelser för dessa förslag finns i tidigare betänkanden (UU 1987/88:1, 1986/87:4, 1984/85:1 och 16).

Under generalförsamlingen arbetar en särskild nedrustningskommission (UNDC). Inte heller där förs förhandlingar, men kommissionen är ett viktigt forum för diskussion av frågor som i ett senare skede kanske blir föremål för konkreta förhandlingar. Vid det senaste UNDC-mötet behandlades bl.a. frågor om marin kapprustning, konventionella vapen och förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder.

Generalförsamlingen har hittills hållit tre särskilda möten om nedrustning. Det tredje (SSOD III) ägde rum i New York i maj/juni 1988 och blev ett misslyckande. Deltagarna kunde inte enas om ett slutdokument och uppnåd-

de därmed inte specialsessionens syfte att utarbeta riktlinjer för nedrustningsarbetet under 1990-talet. Inom de olika arbetsgrupperna nåddes dock vissa resultat som, trots att de inte kunde bekräftas i ett sluddokument, kan visa sig ha betydelse för framtiden. Det framkom således ett stöd för arbetet på ett förbud mot kemiska vapen, kärnvapennedrustningen erkändes som ett prioriterat mål och enighet uppnåddes om att söka stärka FN:s roll på verifikationsområdet. I fråga om flera viktiga frågor kunde arbetsgrupperna emellertid inte nå enighet. Det gällde bl.a. de marina rustningarna, sambandet mellan nedrustning och utveckling, kärnvapenfria zoner och rymdrustring.

Marina rustningar

De marina rustningarna har uppmärksamats förhållandevis lite i nedrustningssammanhang efter andra världskriget. På senare år har intresset för rustningarna till havs emellertid ökat.

Sovjetunionen har under en längre tid gradvis byggt upp och moderniserat sin flotta från en relativt låg nivå. USA förfogar sedan länge över en betydande flotta och har under 1980-talet inlett en ytterligare styrkeuppyggnad. Utvecklingen av teknik för vapen och motvapen samt strategiska förhållanden har i hög grad bidragit till att båda supermakterna ansett sig behöva se över sin marina kapacitet. Vapen placerade ombord på u-båtar är mindre sårbara än markbaserade vapen. Det strategiska u-båtsvapnet spelar därför en central roll i de båda supermakternas militära doktriner. Det finns vidare bedömare som menar att INF-uppgörelsen kan komma att öka betydelsen av sjöbaserade kärnvapen. Sverige har påtalat att värdet av INF-avtalet inte får motverkas av en modernisering av andra kärnvapen eller en ökad marin upprustning.

Den marina situationen i de nordliga farvattnen berör självfallet på ett särskilt sätt de nordiska länderna. Sverige önskar därför få till stånd en diskussion om de marina rustningarna och har aktualiserat frågan bl.a. genom att ta initiativet till en särskild FN-studie, samt därefter i UNDC. Vårt land har också intresse av att vidgade förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder på det marina området skall komma att rymmas inom den fortsatta ESK-processen.

Av samma skäl följer Sverige uppmärksamt utvecklingen av sjöbaserade och andra kryssningsmissiler, särskilt som dessas bana kan komma att gå genom svenskt luftrum. Både Sovjetunionen och USA förfogar över sjöbaserade kryssningsmissiler (SLCM) - de amerikanska utrustade med konventionella laddningar eller med kärnvapen och de sovjetiska, såvitt bekant, enbart med kärnladdningar. Överenskommelsen mellan USA och Sovjetunionen om att förhandla om strategiska vapen omfattar även SLCM, men några tak eller räkneregler för dessa vapenbärare har inte fastställts.

USA och dess allierade är skilda åt genom ett världshav. För NATO är det ett vitalt intresse att genom en stark flotta ha rimlig kontroll över vattenvägar mellan USA och Europa. Detta bidrar till att det för närvarande är svårt att få till stånd konkreta förhandlingar om nedrustning på det marina området.

Det tredje uppföljningsmötet inom ramen för ESK-processen äger rum i Wien och närmar sig nu sitt slutskede. Som kunde redovisas redan i förra årets betänkande kommer Wien-mötet att resultera i två skilda förhandlingar om europeiska säkerhetsfrågor. Den ena skall avse den konventionella styrkebalansen i Europa och endast föras mellan de 23 medlemmarna av NATO och Warszawa-pakten men inom ESK:s ram. Den andra skall föras mellan ESK:s alla 35 medlemsländer och ägnas fortsatta förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder av det slag som Stockholmskonferensen fattade beslut om. Båda förhandlingarna skall bedrivas parallellt i Wien och med särskilda informationsmöten för att möjliggöra en dialog och åsiktsutbyte mellan deltagarna i de två förhandlingarna.

Mandaten för de kommande mötena inom ESK-processen är ännu inte antagna av uppföljningsmötet i Wien. Arbetet med ett mandat för fortsatta förhandlingar mellan de 35 staterna utgår från ett utkast som framlades i maj av de neutrala och alliansfria staterna (NN-gruppen). Utkastet upptar bl.a. en serie expertmöten och seminarier inom ramen för de tre korgarna. planerade för perioden fram till nästa uppföljningsmöte, som sannolikt kommer att äga rum år 1991 och 1992 i Helsingfors.

Förhandlingarna mellan de 23 staterna skall inte avse kärnvapen eller kemiska vapen utan endast konventionella vapen. NN-staterna hade helst sett att även dessa, på nedrustning inriktade förhandlingar, hade förts i 35-statskretsen men det gick inte att uppnå. Sverige och de övriga NN-staterna har därför accepterat uppdelningen på de två förhandlingarna men i gengäld föreslagit att ett nära samband skall etableras mellan dem genom de ovannämnda gemensamma mötena.

Utskottet

Svensk nedrustningspolitik

Sveriges strävanden på nedrustningsområdet är ett led i vår säkerhetspolitik som ytterst har till syfte att öka vår egen säkerhet. Sveriges säkerhetspolitik utformas väsentligen som ett samspel mellan utrikespolitiken och försvarspolitiken. Dess uppgift är att bevara landets oberoende och handlingsfrihet. Här om råder stor enighet i Sverige, liksom om säkerhetspolitikens olika mål och medel, vilka närmare beskrivits av en enhällig försvarskommitté (SOU 1985:23 och 987:9).

Det råder ingen motsättning mellan dessa primära mål för vår säkerhetspolitik och vår långsiktiga strävan att åstadkomma en fredligare värld genom avspänning och nedrustning. Det är som utskottet ser det inte bara möjligt att förena internationellt nedrustningsarbete med omsorg om den egna säkerheten, stabiliteten och avspänningen i det egna närområdet utan det är till och med så att en sådan hållning samtidigt ger oss trovärdighet i nedrustningsarbetet.

USA:s och Sovjetunionens beslut att avskaffa medeldistanskärnvapnen och principöverenskommelsen om de strategiska vapnen har tänt förhopp-

ningar att det internationella nedrustningsarbetet skall ta ny fart. Till detta har även bidragit att flera regionala konflikter tycks vara på väg att lösas. Samtidigt har den senaste tidens framsteg i nedrustningsförhandlingarna lett till att parterna i allt högre grad kommit in på områden som på ett direkt sätt berör deras vitala intressen. Detta gäller särskilt ESK-processen. De överenskommelser om säkerhetsskapande åtgärder som numera diskuteras i ESK kan innebära begränsningar för medlemsländernas stridskrafter, vilket ju också är avsikten. Detta kan komma att försvåra uppgörelser om konkreta nedrustningsåtgärder.

Enligt utskottets mening bör sådana farhågor inte överdrivas. Det vore olyckligt om de togs till intäkt för ovilja att fortsätta nedrustningsarbetet. Samtidigt kommer utvecklingen förmodligen att ställa stora anspråk på balans i krav och motkrav. Målet måste, som det uttrycktes i förra årets betänkande, vara att få till stånd en internationell nedrustning som inte ger någon part ett övertag men väl ökad säkerhet åt det internationella samfundet som helhet.

Det är mot denna bakgrund utskottet vill betrakta den säkerhetspolitiska situationen i Norden, vilken bl.a. berörs i folkpartiets partimotion U401 (yrkandena 1, 2, 3 och 5), centerpartiets partimotion U409 (yrkandena 15, 16 och 17) och vänsterpartiet kommunisternas partimotion U410 (yrkande 2).

De nordiska länderna har gjort skilda säkerhetspolitiska vägval. De har dock ett gemensamt intresse av att trygga en lugn och stabil situation i Nordeuropa och att inom ramen för sin säkerhetspolitik begränsa stormakternas närvaro i det nordiska området. Det nordiska säkerhetspolitiska mönstret är fast etablerat men inte okänsligt för förändringar i omvärlden. Sverige och övriga nordiska länder följer uppmärksamt utvecklingen på det marina området i de nordliga farvattnen.

Det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets ökade strategiska betydelse ställer krav på Sveriges säkerhetspolitiska agerande i flera avseenden.

En första uppgift är att värna Sveriges territoriella integritet. Utskottet delar självfallet åsikten i motion U401 (fp) yrkande 2 att kränkningar av vårt territorium inte kan accepteras.

Yrkandet får därmed anses besvarat.

En andra uppgift är att söka bidra till att spänningen inte ökar i vår del av världen. Sverige fäster stor vikt vid militära förtroendeskapande åtgärder som grund för rustningsbegränsningar och nedrustning och har i detta syfte föreslagit att multilaterala förhandlingar om marina förtroendeskapande åtgärder skall inledas. Vi önskar att de marina rustningarna, och i synnerhet kärnvapnen till sjöss, skall bli föremål för internationella förhandlingar men inser samtidigt att de inte kan betraktas som isolerade från den militära balansen i stort. I vår omsorg om bevarandet av det nordiska säkerhetspolitiska mönstret ligger också att vi respekterar våra grannländers säkerhetspolitiska intressen. Det är enligt utskottets mening värdefullt att regeringen har kontakt med övriga nordiska regeringar i dessa frågor.

Den säkerhetspolitiska stabilitet som länge rått i norra Europa har inte uppnåtts genom regionala överenskommelser utan är en följd av en mångårig utveckling, i vilken flera faktorer samverkat. Enligt utskottets mening finns det i själva verket skäl att hysa en viss tvekan till att med stormakterna träffa uppgörelser som syftar till att reglera säkerhetspolitiska förhållanden inom avgränsade geografiska områden. Enligt svensk uppfattning bör problem som berör vidsträckta geografiska områden också få sin lösning inom samma vidsträckta ram.

Utskottet är bl.a. av detta skäl inte villigt att tillstyrka förslaget i motion U409 (c) att hålla en särskild konferens om *förtroendeskapande åtgärder* i norra Europa. Förtroendeskapande åtgärder för Europa som helhet skall och bör diskuteras i ESK.

Yrkandena 16 och 17 i motionen avstyrks därför.

Det är också i linje med denna uppfattning som Sverige vill upprätthålla *Östersjöns ställning som fritt hav*. Det innebär att Sverige inte har intresse av att utestänga något lands sjömakr från Östersjön. Örlogsfartyg har sedan gammalt rätt till fri passage genom Öresund utan krav på föransmälan, en ordning som Sverige önskar slå vakt om.

z

Yrkande 3 i motion U401 (fp) får därmed anses besvarat.

Strävandena att förverkliga en *kärnvapenfri zon i Norden* har som yttersta syfte att förbättra vårt och de övriga nordiska ländernas säkerhet och bör ses i ett vidare europeiskt sammanhang. Utskottet vill erinra om vad en enhälligt riksdag under en följd av år uttalat om en kärnvapenfri zon i Norden:

Utskottet finner det tillfredsställande att de nordiska regeringarna, utifrån sina olika säkerhetspolitiska utgångspunkter, igångsatt egna utredningsarbeten och gemensamt åsiktsutbyte kring frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. Utskottet utgår ifrån att regeringen fortsätter sitt arbete i fråga om utredningar och analyser samt håller fortsatt nära kontakt med övriga nordiska regeringar i frågan, för att undersöka om en gemensam grund finns mellan de nordiska länderna i syfte att skapa en kärnvapenfri zon i Norden som ett led i arbetet för ett kärnvapenfritt Europa.

Detta uttalande har alltså full giltighet. Den i mars 1987 tillsatta nordiska ämbetsmannagruppen för zonfrågan har haft ett flertal möten och regelbundet rapporterat till de nordiska utrikesministrarna, senast vid utrikesministermötet i Kiruna i augusti 1988. Gruppen har analyserat närvaron av kärnvapen i närområdet och avslutat diskussionerna rörande syftet med zonen. Det finns också en preliminär analys av utformningen av existerande kärnvapenfria zoner liksom ett påbörjat arbete beträffande Nordens och angränsande havsområdets strategiska betydelse. Man har vidare inlett arbetet på ett avsnitt om zonstaternas förpliktelser och om uttunningszoner.

Med det anförda får yrkande 5 i motion U401 (fp) och yrkande 2 i motion U410 (vpk) anses besvarade. 1988/89:UU4

Utskottet anser det inte heller nu påkallat att upprätta en nordisk arbetsgrupp med parlamentarisk sammansättning, såsom föreslås i motion U409 (c). Det finns för övrigt redan en informell nordisk parlamentarikergrupp i vilken representanter för 18 partier i de fem nordiska länderna ingår.

Yrkande 15 i motion U409 (c) avstyrks därmed.

I motion U406 (m) föreslås att regeringen skall utarbeta ett förslag om *negativa säkerhetsgarantier* och framlägga det i CD. I motionen heter det att sådana garantier skulle kunna fylla samma behov som avtal om kärnvapenfria zoner.

Som framgår av bakgrundsbeskrivningen är CD sedan lång tid sysselsatt med denna fråga. Arbetet går trögt. Sverige har för sin del intresse av att entydiga och villkorslösa uttalanden om att icke använda kärnvapen mot kärnvapenfri stat görs av kärnvapenmakterna. Samtidigt är det angeläget för oss att inte bli part i något avtalsförhållande. Enligt utskottets mening kan negativa säkerhetsgarantier från stormakternas sida inte ensamma utgöra en ersättning för en kärnvapenfri zon, vilken förutsätts innehålla mer konkreta åtaganden.

Sverige bör liksom hittills delta i CD:s arbete på detta område. Utskottet överlämnar emellertid åt regeringen att avgöra huruvida ett svenskt textförslag i något skede skulle kunna föra arbetet framåt.

Därmed får yrkande 6 i motion U406 (m) anses besvarat.

I flera motioner berörs frågan om besök av *utländska örlogsfartyg* som befaras vara kärnvapenbestyckade. I yrkande 1 i motion U403, yrkande 2 i motion U404 och i yrkandena 1 och 4 i motion U411 föreslås att Sverige skall ta upp frågan i internationella fora (FN, ESK, sexnationsinitiativet), i yrkande 2 i motion U403, i yrkande 1 i motion U404 och i yrkande 4 i motion 1987/88:U410 att sådana besök förbjuds om garantier om kärnvapenfrihet inte lämnas. Ett samarbete med Nya Zeeland i denna fråga föreslås i yrkande 3 i motion U411 och i yrkande 2 i samma motion förordas att en gemensam nordisk ståndpunkt övervägs.

För svensk del gäller att när regeringen meddelar tillstånd för örlogsbesök erinras den gästande nationen om att kärnvapen inte får medföras vid besök i svenska hamnar. Detta sker med följande formulering: "Det råder generell förbud att medföra kärnvapen vid besök i Sverige. Sveriges regering utgår från att detta förbud strikt iakttages." Den svenska politiken ifråga om besök av örlogsfartyg bygger sålunda på att vi hyser förtroende för att besökare respekterar våra regler.

Den besökande staten avkrävs inga garantier. Om emellertid sådana garantier skulle begäras och lämnas föreligger ingen rätt att inspektera örlogsfartyg för att klarlägga det verkliga förhållandet. Enligt uppgift finns

det för närvarande inte heller några säkra metoder för verifikation utan att inspektion på platsen görs. Detta innebär att ett besökstillstånd skulle bygga på förtroende även i detta fall.

En liknande praxis tillämpas i de övriga nordiska länderna. Besöksfrågan föranledde emellertid i maj 1988 en regeringskris i Danmark, följd av nyval. De danska besöksreglerna förändrades inte i sak, men den nytillträdande regeringen beslutade att tillställa samtliga ambassader i Köpenhamn en skrivelse i vilken man erinrade om gällande danska regler.

I Nya Zeeland, som återopas i ett par av motionerna, gäller något annorlunda regler. Enligt lagstiftningen av år 1987 om Nya Zeelands kärnvapenfria zon och om nedrustning och rustningskontroll är det – på samma sätt som i Sverige – förbjudet att anlöpa nyzeeländsk hamn med kärnvapenbeväpnat eller kärnkraftsdrivet fartyg. Premiärministern prövar frågan om tillstånd för utländska örlogsfartyg att besöka Nya Zeelands inre vatten. Därvid får han, heter det i samma lagstiftning, endast ge besökstillstånd om han är förvissad om att fartygen inte medför någon kärnvapenutrustning (nuclear explosive device). En motsvarande regel gäller för luftfartyg. En rådgivande kommitté har upprättats för att bistå premiärministern och utrikesministern i nedrustningsfrågor, inklusive tillämpningen av 1987 års lagstiftning.

I förra årets betänkande (UU 1987/88:1) gav utskottet uttryck för åsikten att regeringen i internationella sammanhang borde verka för att kärnvapenmakterna skall frånga sin princip att inte ge klara besked beträffande förekomsten av kärnvapen ombord. Problemet borde aktualiseras under FN:s tredje särskilda nedrustningssession och om möjligt även i ESK, hette det vidare i betänkandet, vilket antogs av riksdagen med reservationer från (m), (fp) och (vpk).

Regeringen har sedermera i enlighet med riksdagens beslut väckt frågan i internationella sammanhang. Statsministern berörde den i sitt anförande i FN:s specialsession om nedrustning i juni 1988 och framhöll bl.a. att kärnvapenstaternas politik att varken bekräfta eller förneka förekomst av kärnvapen ombord på fartyg inte var förtroendeskapande. Sverige skulle därför arbeta för en ny praxis från kärnvapenmakternas sida på detta område.

Utskottet konstaterar således att internationella kontakter pågår. Därmed får yrkande 1 i motion U403, yrkande 2 i motion U404 och yrkandena 1 och 4 i motion U411 anses besvarade. Yrkande 2 i motion U403, yrkande 1 i motion U404 och yrkande 4 i motion U 410 avstyrks av samma skäl.

Vad gäller förslaget om närmare samarbete med Nya Zeeland vill utskottet anför att Sverige självfallet nära följer utvecklingen där, men att det samtidigt finns skillnader mellan omständigheterna i de båda fallen. Frågan om besök av utländska örlogsfartyg i svenska hamnar har samband såväl med helheten i det nordiska säkerhetspolitiska mönstret som med den pågående utredningen om en kärnvapenfri zon i Norden. Den svenska handlingslinjen måste bestämmas utifrån en bedömning av situationen i vår del av världen.

Yrkande 3 i motion U411 får därmed anses besvarat.

I yrkande 2 i motion U411 föreslås att förutsättningarna för en gemensam nordisk ståndpunkt i frågan om kärnvapenfrihet vid örlogsbesök skall undersökas. Motionärerna vill bl.a. se ett besöksförbud som ett första steg mot en nordisk kärnvapenfri zon. Utskottet vill med anledning härav anförda att det i dag föreligger en i stort sett gemensam nordisk handlingslinje i frågan om flottbesök. Målet för de svenska strävandena är i första hand att få till stånd en öppnare inställning från kärnvapenmakternas sida i fråga om redovisning av kärnvapeninnehav.

Förutsättningarna för en nordisk kärnvapenfri zon utreds för närvarande av en nordisk ämbetsmannagrupp. Utskottet anser inte att det skulle vara ändamålsenligt att nu göra uttalanden om vilka de första stegen i en eventuell process mot en kärnvapenfri zon skall vara.

Yrkande 2 i motion U411 avstyrks därför.

Europeiska säkerhetsfrågor

Helsingforskonferensen år 1975 om säkerhet och samarbete i Europa symboliserade på många sätt en ny epok i Europas efterkrigshistoria. Den ägde rum i en period av avspänning och har ibland betecknats som ett slags ersättning för det fredsavtal som aldrig kom till stånd efter kriget. Konferensens slutdokument innebar i praktiken ett erkännande av de gränser i Europa som drogs upp av kriget. Dokumentet etablerade också ett samband mellan fred och mänskliga rättigheter och gör det till en för ESK-länderna gemensam uppgift att främja respekten för dessa rättigheter.

Slutdokumentet innehåller tre sakområden eller korgar. Den första korgen omfattar frågor rörande säkerheten i Europa och innehåller ett antal viktiga principer för förbindelserna mellan de deltagande staterna samt ett dokument om förtroendeskapande åtgärder och vissa aspekter på säkerhet och nedrustning. Korg 2 behandlar ekonomiskt samarbete och korg 3 mänskliga kontakter över gränserna, informations- och kulturfrågor. Det uttalades att alla de tre korgarna hade samma vikt och att balansen mellan dem måste vidmakthållas i den fortsatta processen. En fjärde korg behandlar de för ESK-processens livskraft så viktiga uppföljningsmötena, varav det möte som inleddes i Wien hösten 1986 är det tredje.

Helsingfordokumentet innehåller vissa uttalanden om förtroendeskapande åtgärder på det militära området – främst föranmälan av manövrer och utbyte av militära observatörer – men är ganska kortfattat i fråga om egentlig nedrustning.

Under Stockholmskonferensen, som var ett led i ESK-processen, fattades emellertid ett antal beslut om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder. Samtidigt hade genom uppföljningsmötet i Madrid grunden lagts för en vidareutveckling av ESK-processen till att omfatta även konkreta nedrustningsfrågor. Detta var ett stort framsteg och en utveckling som starkt stöddes av Sverige och de övriga NN-staterna. Den ligger också i linje med ESK-processens uttalade syfte att främja fred och säkerhet. Det är enligt utskottets mening beklagligt att den konferens om konventionella styrkor i Europa som nu skall inledas inte i full utsträckning kunde bli en ESK-

konferens. Det förestående beslutet att i stället begränsa deltagandet till de 23 medlemmarna i de båda militärpakterna kan ses som ett uttryck för nedrustningsfrågans bilateralisering. Sverige har samtidigt anledning att välkomna varje nedrustningsförhandling som har utsikter att leda till resultat.

I motion U406 (m) yrkande 1 anfördes att regeringen bör ägna uppmärksamhet åt frågan hur Sverige och övriga NN-stater skall få fortlöpande information om och möjligheter att framföra synpunkter på 23-statsförhandlingarna. Det finns risk för att uppgörelser mellan militärallianserna kan komma att försvåra de neutralas säkerhetssträvanden, heter det vidare i motionen som emellertid också ser en fördel i att NN-staterna genom att stå utanför kanske inte behöver underkasta sig restriktionsåtgärder på det sätt som annars hade kunnat bli fallet.

I samma motion sägs i anslutning till yrkande 7 bl.a. att Sverige måste ägna betydande intresse åt förberedelserna för en svensk handlingsberedskap inför det fortsatta arbetet inom ESK. Detta gäller till en början bl.a. för att försöka påverka avgränsningen av de båda områdena förtroendeskapande åtgärder å ena sidan och nedrustning å den andra så att så många tunga frågor som möjligt kommer att beröras i 35-statsförhandlingen.

Även i motion U409 (c) berörs de konventionella rustningarna i Europa och understryks att de neutrala och alliansfria staterna har rätt att få sina intressen beaktade i de förestående förhandlingarna. Sverige skulle kunna ta initiativ till studier om tillbakadragande av kärnvapen och offensiva konventionella vapensystem från blockgränserna i Centraleuropa, heter det i motionen.

Utskottet får med anledning av dessa yrkanden anföra följande. Det skulle ha varit en styrka för ESK-processen och för det multilaterala nedrustningsarbetet om deltagandet i förhandlingarna om konventionella styrkor inte hade begränsats till de båda pakterna. Det blev nu inte så. Sverige kommer att sträva efter att "tunga" frågor av det slag som avses i motion U 406 (m) också skall behandlas i 35-statskretsen. För att minska nackdelarna av en uppdelning på två förhandlingar har Sverige och övriga NN-stater har verkat för att våra möjligheter att få insyn i och påverka 23-statsförhandlingarna skall bli så stora som möjligt. Ett förslag av just denna innebörd har lagts fram.

Enligt utskottets mening finns det dock, med den uppläggning som nu valts, än mindre anledning att särskilt betona risken för att oacceptabla restriktionskrav skulle riktas mot NN-staterna. Det torde vara en av alla erkänd utgångspunkt att förhandlingarna i första hand skall avse den koncentration av styrkor i Europa som följde med andra världskriget.

Det är för utskottet viktigt att kunna konstatera att ESK-processen i sina ursprungliga delar fortsätter och har utsikter att ta ny fart. Såsom påpekas i motionen bör och måste det fortsatta ESK-arbetet utformas med lika tyngdpunkt på alla de tre korgarna. För ESK-processens fortsättning är det därför särskilt viktigt att framsteg görs på området för mänskliga rättigheter och mänskliga kontakter över gränserna. Det är dock inte möjligt att förutse den exakta inriktningen av de kommande överläggningarna. Utskottet kan därför inte nu bedöma huruvida uttunningszoner av det slag om föreslås i

Med det anförda får yrkande 6 i motion U401 (fp), yrkandena 1 och 7 i motion U406 (m) och yrkande 14 i motion U409 (c) anses besvarade.

De internationella nedrustningsförhandlingarna

Kärnvapenhotet har länge framstått som den i särklass viktigaste frågan i nedrustningssammanhang. Detta har tagit sig många uttryck: I CD har förhandlingarna om ett fullständigt provstopp länge stått högst på dagordningen, stor vikt fästs vid fördraget om icke-spridning av kärnvapen (NPT) och dess granskningskonferenser, ansträngningar görs att inte sprida kärnvapen till rymden, två kärnvapenfria zoner har inrättats i världen och planer på ytterligare sådana finns, generalförsamlingens arbete tar i stor utsträckning sikte på att minska hotet från kärnvapnen.

Också förhandlingarna mellan supermakterna har i första hand inriktats på en begränsning av kärnvapeninnehavet. Den uppgörelse som nyligen ingåtts om avskaffande av alla *landbaserade medeldistanskärnvapen* (INF-avtalet) innebär att rustningsspiralen på ett viktigt område brutits. Nästa steg skulle kunna bli en reduktion av de strategiska kärnvapnen. Samtidigt måste det understrykas att den kärnvapenkategori som nu skall avskaffas endast utgör 3–4 % av den totala kärnvapenarsenalen i världen. Det rör sig dessutom om vapen vars militära värde och betydelse för kärnvapenavskräckningen ifrågasatts, till en början mest av freds rörelsen men efter hand även av militära bedömare. INF-beslutet, som omfattar alla kärnvapen i en kategori, var lättare att få till stånd än vad ett beslut om minskning med 50 % av strategiska vapen sannolikt kommer att bli. INF-beslutets verkliga betydelse ligger enligt utskottets mening i att det ger uttryck för en vilja hos kärnvapenmakterna att söka politiska lösningar på sina motsättningar. En motsvarande förhandlingsvilja kan avläsas på andra konfliktområden än de militära rustningarnas.

Det gäller nu att ta till vara det nya i situationen för att gradvis åstadkomma en begränsning av rustningarna på andra vapenområden. En sådan utveckling kan underlättas om alla parter strävar efter att inte låta nedrustningsförhandlingarna påverkas av motsättningar på andra politiska fält.

Sverige bör efter måttet av sin förmåga fortsätta arbetet i CD och andra fora på en ytterligare begränsning av kärnvapenarsenalerna. För oss och andra mindre länder är det inte minst viktigt att förhandlingarna i CD, som är det enda multilaterala organet för nedrustningsöverläggningar, fortsätter och får förnyad betydelse.

I flera motionsyrkanden understryks att ett *fullständigt provstoppsavtal* har stor betydelse när det gäller att hejda kärnvapenkapprustningen. Utskottet instämmer häri. Sverige har sedan många år varit ett av de länder som mest aktivt drivit denna fråga i CD. Det är beklagligt att framförallt USA motsatt sig CD:s arbete på detta område. Som framgår av det föregående pågår i stället ömsesidig kontroll av kärnvapenprov och bilaterala samtal mellan USA och Sovjetunionen om begränsning av provverksamheten. Någon

tidsplan för provstopp har inte angivits. Utskottet konstaterar att detta arbetssätt inte leder till målet. Ett fullständigt provstopp kan endast framförhandlas multilateralt i CD. Utskottet utgår från att Sverige fortsatt aktivt arbetar för ett fullständigt provstopp.

1988/89:UU4

Utskottet får därmed anse yrkande 3 i motion U406 (m) och yrkande 4 i motion U409 (c) besvarade.

Om kärnvapenstaterna enades om ett fullständigt provstopp skulle också de *franska proven* i Stilla havet upphöra. Dessa berörs i motion U402 vari föreslås att Sverige skall framföra en officiell protest till Frankrike mot provsprängningarna i Tuamoto-arkipelagen och i motion U409 (c), yrkande 5, vari föreslås att Sverige skall ta initiativ till en internationell studie om skador på människor och miljö till följd av de franska proven.

Under perioden 1945–1985 har enligt uppgift ca 1 500 kärnvapenprov utförts, varav ca 750 av USA, 530 av Sovjetunionen, 120 av Frankrike samt ett trettioital av vardera Kina och Storbritannien. Indien har utfört en provsprängning. Efter det partiella provstoppsavtalet år 1963 har USA och Sovjetunionen inte genomfört några atmosfäriska prov – Frankrike upphörde dock först år 1974 med sina atmosfäriska prov. Mellan åren 1975 och 1987 utförde Frankrike 86 underjordiska prov vid Mururoa-atollen.

Flertalet kringliggande stater, däribland Australien och Nya Zeeland, har uttryckt oro över de pågående franska proven i Franska Polynesien och de risker för befolkningens hälsa som de antagits medföra. En oberoende grupp av vetenskapsmän från Australien, Nya Zeeland och Papua Nya Guinea (Atkinsongruppen) besökte Mururoa-atollen under fyra dagar i oktober 1983. Gruppens slutsatser var bl.a. att den atmosfäriska strålningen kring öarna är mindre än genomsnittet för hela världen och att det inte gick att fastställa att proven skulle ha lett till fler cancerfall. Atkinson-rapporten har kritiserats bl.a. för att gruppen inte hade medicinsk sakkunskap men ändå gjorde uttalanden om hälsoläget. Från olika håll har krav rests på förnyade opartiska undersökningar av situationen på öarna. Europaparlamentets miljö- och hälsoutskott har diskuterat ett resolutionsförslag av denna innebörd. Förslaget skall enligt uppgift åter behandlas i utskottet i slutet av november månad.

I det pågående mötet med generalförsamlingen har Sverige tagit upp frågan om att FN skall genomföra ny kärnvapenstudie som komplettering till den som gjordes år 1980 under svenskt ordförandeskap. I studien skall också granskas de medicinska och miljömässiga effekterna av provsprängningar.

Utskottet har förståelse för den oro som befolkningen i franska Polynesien och länderna i området hyser för de franska kärnvapenproven. De undersökningar som genomförts efter de underjordiska proven är inte invändningsfria. Det skulle vara värdefullt om Frankrike medverkade till en förnyad oberoende undersökning i provområdet.

Förslaget i motion U409 (c), yrkande 5, om initiativ till en internationell undersökning av proven i Stilla havet får anses besvarat med vad utskottet här anfört.

Den svenska åsikten om riskerna med fortsatta kärnvapenprov såväl i 1988/89:UU4
Polynesien som annorstädes är väl känd för Frankrike och andra kärnvapen-
makter. Den har framförts bl.a. till den franske presidenten. Det kan bli
anledning för Sverige att ta upp frågan också i framtida bilaterala kontakter.
Utskottet anser dock inte att en formell protest endast till en av de testande
kärnvapenmakterna är meningsfull i nuvarande läge.

Motion U 402 får anses besvarad med vad som ovan anförts.

Det är som nämns i flera av motionerna angeläget att kärnvapen och
användning av kärnenergi i förstörelsesyfte inte sprids till fler områden och
till fler länder. Det finns redan ett förbud mot användning av *kärnvapen i*
rymden men däremot inte mot användning av rymden som medium för
transport eller styrning av kärnvapen. Sverige har som framgår av bak-
grundsbeskrivningen föreslagit att CD skall ta sig an frågan om ett
fullständigt förbud mot antisatellitvapen (ASAT) som ett första steg mot
förhindrande av kapprustning i rymden. Sverige har i detta sammanhang
också uttryckt oro för att de amerikanska planerna på ett rymdbaserat
försvar mot interkontinentala missiler (SDI) skall leda till en kapprustning i
rymden, utöver de andra osäkra följder SDI kan komma att få. Så länge USA
och Sovjetunionen intar oförenliga ståndpunkter ifråga om SDI är det
emellertid svårt att nå resultat inom CD på rymdområdet.

Med det anförda torde yrkande 7 i motion U409 (c) och yrkande 1 i motion
U410 (vpk) anses besvarade.

Icke-spridningfördraget (NPT) syftar dels till förhandlingar om nedrust-
ning mellan kärnvapenmakterna, dels till att förhindra att kärnvapen sprids
till nya länder. Ett antal länder anses besitta teknik för tillverkning av
kärnvapen. Dessa länder, som sålunda befinner sig på tröskeln till kärn-
vapeninnehav, har hittills avstått från att ratificera NPT. I motion U406 (m)
föreslås att den svenske statsministern skall utnyttja sitt deltagande i det s.k.
sexnationsinitiativet till att förmå två av tröskelstaterna i det, Argentina och
Indien, att ansluta sig till NPT.

Ett liknande yrkande behandlades förra året av utskottet, som då bl a
anförde att statsministern i sexnationsarbetet verkat för en ökad anslutning
till NPT. Utskottet erinrar härom och utgår från att medlemmarna av
sexnationsinitiativet även fortsättningsvis diskuterar de deltagande länder-
nas egen hållning till centrala nedrustningsfrågor.

Därmed får yrkande 4 i motion U406 (m) anses besvarat.

Frågan om anslutning till NPT kommer vidare att behandlas vid NPT:s
nästa granskningskonferens som planeras sensommaren 1990.

Utskottet behandlar i detta sammanhang också frågan om sambandet mellan spridning av kärnvapen och utnyttjande av civil kärnkraft, något som aktualiseras i motion U409 (c). Motionärerna anser bl.a. att atomenergiorganet IAEA:s roll bör begränsas till kontroll av civila kärnkraftsprogram och åtgärder för att förhindra kärnvapenspridning men att det inte bör vara IAEA:s uppgift att främja utvecklingen av civil kärnkraft.

IAEA:s verksamhet har bl.a. till följd av Tjernobyl-olyckan utvecklats i riktning mot den kontroll och rådgivning beträffande säkerheten i kärnkraftsanläggningar som motionärerna efterlyser. Samtidigt kräver uländerna, som är i majoritet bland IAEA:s medlemmar, att organisationen enligt sina stadgar också skall ägna sig åt bistånd och rådgivning i fråga om den tekniska utvecklingen på kärnenergiområdet. En betydande del av denna biståndsverksamhet avser emellertid inte kärnkraftutbyggnad utan isotop användning inom jordbruk, livsmedelsteknik m.m.

Det finns utan tvivel ett indirekt samband mellan civil kärnkraft och kärnvapen. Detta samband är väl utrett. Enligt utskottets mening är det i första hand åtgärder inom ramen för NPT-avtalet och en heltäckande IAEA-kontroll av de civila kärnkraftsanläggningarna i alla länder som krävs för att minska kärnvapenspridning.

Enligt utskottets åsikt finns det inga förutsättningar för en förändring av IAEA:s stadga i den riktning som motionärerna föreslår.

Yrkande 9 i motion U409 (c) avstyrks därför.

Till kärnvapenområdet får även anses höra arbetet på en konvention mot radiologisk krigföring. Frågan berörs i motion U409 (c) vari särskilt betonas de stora skadeverkningar som ett angrepp på ett civilt kärnkraftverk kan medföra. Sverige måste därför fortsätta att verka för en snar överenskommelse om förbud mot sådana angrepp inom ramen för en konvention mot radiologisk krigföring.

Som framgår av bakgrundsbeskrivningen arbetar Sverige sedan flera år på att ett sådant förbud skall tas med i en kommande konvention mot radiologiska vapen. Konventionsarbetet går emellertid trögt.

Enligt utskottets mening bör regeringen i detta läge fortsätta att överväga möjligheterna att – parallellt med arbetet i CD – få till stånd en diskussion i andra fora, särskilt om angrepp mot kärnkraftsanläggningar.

Yrkande 8 i motion U409 får därmed anses besvarat.

I motion U409 (c), yrkande 3, föreslås att Sverige skall fortsätta att verka för ett *program för avveckling av kärnvapen*, innefattande provstopp, stopp för tillverkning och utplacering av kärnvapen och kärnvapenbärare (frysning) samt förbud mot all produktion av klyvbart material för vapenändamål.

Detta är ett långtgående program men icke desto mindre det uttalade målet för de internationella nedrustningsförhandlingarna. Det är också syftet med den resolution om *frysning av kärnvapen* som sedan flera år antas

av FN:s generalförsamling med stor majoritet. Sedan ett antal år röstar även NATO-länder som Danmark, Norge och Grekland för resolutionen. Det konstateras i resolutionen att en kärnvapenfrysning inte är ett mål i sig själv men att en frysning skulle utgöra ett effektivt första steg för att hindra fortsatt ökning och förbättring av existerande arsenaler under den tid förhandlingar pågår. Samtidigt skulle den skapa en gynnsam miljö för förhandlingar om att minska och slutligen avskaffa kärnvapen.

1988/89:UU4

Sverige är medförslagsställare till resolutionen och verkar därmed i enlighet med förslaget i motion U409 (c). Yrkande 3 i den får därmed anses besvarat.

Diskussionerna i FN kring denna årliga resolution illustrerar samtidigt svårigheterna att nå enighet om avveckling av kärnvapen. De spelar fortfarande en roll som avskräckning i den militära balansen mellan supermakterna. I NATO:s strategi ingår att motståndaren i sin planering inte skall kunna utesluta möjligheten av att NATO blir först att tillgripa kärnvapen i ett läge då konventionella försvarskrafter inte bedöms tillräckliga.

Kravet på en proklamerad och utan förhandlingar genomförd frysning av kärnvapenarsenalerna anses av NATO i första hand rikta sig mot västalliansens egen säkerhet. Det är av samma skäl som NATO inte är villigt göra ett åtagande om icke-förstaanvändning av kärnvapen.

Kärnvapenmakternas bedömning av kärnvapens betydelse i den militära balansen är uppenbar i de pågående förhandlingarna mellan Sovjetunionen och USA om *strategiska vapen (START)*. Som nämnts i det föregående har parterna i princip kommit överens om en halvering av dessa vapen och också fastställt vissa numerära tak och räkneregler för olika typer av strategiska vapen och vapenbärare. De komplicerade förhandlingarna på detta område återspeglar balanstänkandet och den av båda sidor upplevda risken att motparten skall få ett övertag om inte avvecklingen av kärnvapen är balanserad och i varje skede fullt kontrollerbar.

I motion U409 (c), yrkande 6, föreslås förhandlingar syftande till förbud mot *kryssningsmissiler*.

Kryssningsmissiler är lågflygande vapenbärare som inte går i en kulbana (ballistiska missiler) utan styrs likt ett förarlöst flygplan. Markbaserade kryssningsmissiler (GLCM) omfattas av INF-uppgörelsen och skall således avvecklas. Luftbaserade (ALCM) och sjöburna (SLCM) missiler berörs i samband med START-förhandlingarna. Tak har fastställts för ALCM men inte för SLCM.

START-förhandlingarna uppges ha kommit ett stycke på väg men bland de återstående svårigheterna finns just behandlingen av luft- och sjöbaserade kryssningsmissiler. Parterna är bl.a. oense om hur en effektiv kontroll av en överenskommen reduktion av SLCM skall utformas.

Sverige har intresse av att supermakterna når en överenskommelse på detta viktiga område, inte minst eftersom denna typ av vapen kan beräknas få en bana som ofta skulle gå över nordiskt territorium. Det är för närvarande svårt att bedöma utsikterna för ett genombrott i START-förhandlingarna.

Sverige bör självfallet göra vad som är möjligt för att bidra till en reduktion av och slutligen avskaffande av de strategiska kärnvapnen, inkl. kryssningsmissiler.

1988/89UU4

Yrkande 6 i motion U 409(c) får därmed anses besvarat.

Ett ytterligare område inom vilket kärnvapnen spelar stor roll är det marina. Som redovisades i bakgrundsbeskrivningen finns det risk för att rustningsbegränsningar till lands ökar intresset av en vapenuppbbyggnad till sjöss. Detta är en utveckling som måste ägnas ökad uppmärksamhet i det internationella samarbetet.

Sverige tog redan år 1983 initiativ till en studie om *marin kapprustning* och har därefter återkommit till frågan bl.a. i UNDC och i generalförsamlingens specialsession om nedrustning. Vi har varit pådrivande när det gällt att få försöka till stånd överläggningar om förtroendeskapande åtgärder till sjöss och har tagit upp frågan om ett multilateralt avtal om förhindrande av incidenter till havs.

Västalliansen anser att uppbbyggnaden av den sovjetiska norra marinen och NATO:s vitala intresse av att kunna kontrollera förbindelselederna över Atlanten gör att medlemsländerna har behov av en betydande marin kapacitet i de nordliga farvattnen. Tanken på konkreta förhandlingar om marin rustningskontroll har följaktligen framför allt stött på amerikanskt motstånd. Sverige har i FN fört fram krav om olika marina rustningsbegränsningar såsom begränsningar av kärnvapenrobotar, att taktiska kärnvapen inte skall transporteras omkring på rutinuppdrag utan föras i land, regler för kärnvapenbestyckade fartygs rörelse till havs och förtroendeskapande åtgärder för att öka säkerheten för civil verksamhet till havs. Utskottet utgår från att regeringen i samråd med andra länder fortsätter att arbeta för förtroendeskapande åtgärder och rustningsbegränsningar till sjöss.

Kravet i motion U 409 (c) om att utarbeta ett konkret program för marina rustningsbegränsningar får därmed anses besvarat.

Kontrollen av efterlevnaden av ingångna avtal – verifikation – är en av de svåraste i nedrustningsförhandlingarna på såväl kärnvapenområdet som på andra områden. Under det senaste året har det gjorts väsentliga framsteg i verifikationsfrågan i det att Sovjetunionen förklarat sig kunna gå med på inspektion på platsen, exempelvis i kemivapenförhandlingarna. Sovjetunionen har accepterat olika former av internationell kontroll på kärnvapenområdet.

Samtidigt som den tekniska utvecklingen på vapenområdet i vissa avseenden gjort kontrollverksamheten svårare, kan modern teknik användas för en effektivare kontroll, exempelvis genom satellitövervakning.

Som framgår av det föregående har CD upprättat en expertgrupp för att utveckla metoder för seismisk övervakning. Sverige har erbjudit sig att upprätta och finansiera ett internationellt seismologiskt datacenter i Sverige för övervakning av ett provstoppsavtal. Vi har också genomfört studier över

möjligheten att genomföra satellitövervakning av bl.a. förtroendeskapande åtgärder på det militära området och av överföring av verifikationsdata via satellit. Det kan i sammanhanget också nämnas att sextatsinitiativet föreslagit att det inom FN skall upprättas ett system för multilateral övervakning och stött förslaget om en särskild FN-studie om verifikation.

I motion U409 (c) föreslås att det europeiska forskningssamarbetet inom EUREKA utnyttjas för att bidra till att utveckla teknik på detta område. Motionärerna är också positiva till att Sverige medverkar i en "fredssatellit".

Utskottet kan inte bedöma om EUREKA-samarbetet kommer att kunna få denna inriktning men delar i övrigt motionärernas intresse av att Sverige på olika sätt medverkar i utvecklingen av effektiva kontrollinstrument. Som framgår ovan är regeringen redan aktivt engagerad i denna viktiga fråga.

Yrkande 11 i motion U409 (c) får därmed anses besvarat.

I motion U401 (fp), U406 (m) och U409 (c) betonas att Sverige måste fortsätta sina ansträngningar att få till stånd en *konvention mot kemiska vapen*.

Utskottet instämmer självfallet i motionärernas krav. Sedan flera år eftersträvar Sverige mycket aktivt ett sådant förbud och vi har spelat stor roll i arbetet på en konventionstext. Den bevisade eller befarade användningen av kemiska stridsmedel på krigsskådeplatser under senare tid visar på att behovet av en konvention är stort. Enligt utskottets bedömning gör regeringen nu allt det som är möjligt för att uppnå enighet om en konvention.

Med det anförda får yrkande 4 i motion U401 (fp), yrkande 5 i motion U406 (m) och yrkande 10 i motion U409 (c) anses besvarade.

Frågan om *bortskaffande av kvarlämnad krigsmateriel* aktualiseras i motion U409 (c). Utskottet har tidigare behandlat detta ärende och konstaterat att FN:s miljöorgan UNEP har ansvar för handläggningen av frågan men att inga stora framsteg har gjorts. Frågan har dock behandlats i utredningen "En politik för nedrustning och utveckling" (Ds 1988:19). Där föreslås att de internationella förutsättningarna för en fortlöpande kartläggning av förekomsten av kvarlämnad krigsmateriel i de krigshärjade områdena utreds och att initiativ tas till en inventering av ny teknik för att upptäcka och förstöra sådan materiel.

Detta ämne har redan aktualitet i Afghanistan och torde också få det vid ett eventuellt fredsslut mellan Iran och Irak.

Det särskilda problemet med sjöminor har berörts av Sverige i FN i samband med behandlingen av en svensk resolution om konventionen om särskilt inhumana vapen.

Yrkande 12 i motion U409 (c) får därmed anses besvarat.

Förenta Nationernas ansvar för världsfreden har nämnts flera gånger i det föregående. Detta är en roll som FN:s medlemsländer tilldelat organisationen. I FN-stadgans första kapitel heter det att Förenta Nationernas ändamål är att upprätthålla internationell fred och säkerhet.

I motion U409 (c), yrkande 2, föreslås att Sverige måste ge allt stöd åt strävandena att stärka FN, dess generalsekreterare och säkerhetsrådet i fredsarbetet. Sverige bör också sträva efter en gemensam nordisk satsning i detta arbete, som också bör omfatta FN:s finansiering.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att FN måste ges en central roll i det freds- och säkerhetsskapande arbetet. Det är redan en gemensam nordisk strävan. De nordiska länderna har tidigare lagt fram förslag av just den innebörd som anges i motionen. Initiativet att ge generalsekreteraren vidgade befogenheter vid kontroll av efterlevnaden av olika överenskommelser på nedrustningsområdet verkar i denna riktning.

Beklagligtvis har FN-systemet under en längre tid befunnit sig i en kris som tagit sig flera uttryck. Det finansiella stödet för organisationen har sviktat, biståndsverksamheten har måst skäras ned och de fredsbevarande operationerna har arbetat med stora underskott. De finansiella utsikterna har numera ljusnat något sedan Sovjetunionen beslutat betala upplupna skulder och USA:s administration dels föreslagit kongressen att fullt ut erlægga USA:s andel för 1989, dels överväga att betala av tidigare skulder.

Det är utskottets förhoppning att det pågående reformarbetet inom FN skall leda till en bättre finansiell bas för hela FN-systemet och att särskilt de stora medlemsländerna skall ge organisationen det politiska stöd som är nödvändigt för att FN skall kunna fylla den fredsbevarande roll som stadgan tilldelar den. Utskottet är förvissat om att den svenska regeringen i samarbete med de andra nordiska ländernas regeringar arbetar med detta mål för ögonen.

Yrkande 2 i motion U409 (c) får därmed anses besvarat.

Förslag om studier

Utskottet behandlar under detta avsnitt två motionsyrkanden av allmän säkerhetspolitisk betydelse.

I motion U409 (c) föreslås att Sverige skall ta initiativ till en studie av vilka åtgärder som bör vidtas för att stärka skyddet av civilbefolkningen i krig. I motionstexten ges exempel på att antalet civila dödsoffer i krig ständigt har ökat; från 5 % i första världskriget till 90 % i den pågående konflikten i Libanon.

Denna utveckling har gjort att man inom folkrätten sökt stärka skyddet för civilbefolkningen i krig. Den fjärde Genèvekonventionen av år 1949 handlar om skydd för civilpersoner under krigstid. Folkrättskommittén har gjort en omfattande genomgång av folkrätten på detta område och avgivit betänkan-dena Krigets lagar (SOU 1979:73) och Folkrätten i krig (SOU 1984:56).

Sedan några år pågår förhandlingar om en konvention som bl.a. syftar till att förbättra barns skydd i krig (se härom UU 1988/89:6).

Motionärerna pekar utan tvivel på ett utomordentligt viktigt problem.

Civilbefolkningen drabbas allt hårdare i moderna krig. Särskilt svåra förhållanden uppstår ofta under inbördeskrig och interna konflikter i vilka inte heller folkrätten alltid ger ett tillräckligt skydd. Problemets kärna är det moderna krigets karaktär.

Enligt utskottets mening är den i dag viktigaste uppgiften att öka respekten för folkrätten och åstadkomma bättre anslutning till gällande konventioner. Det har ibland väckts tankar på att sammankalla en internationell konferens om humanitär rätt men en allmän bedömning är att förslaget tills vidare är orealistiskt.

Flera studier har gjorts av krigets och olika vapensystems verkningar. Som framgår av det föregående är nedrustningsförhandlingarna i många avseenden inriktade just på att minska betydelsen av sådana vapen som har speciellt förödande och urskillningslösa verkningar, såsom kärnvapen, kemiska vapen och särskilt inhumana vapen. Detta är en väg att förbättra skyddet för civilbefolkningen.

Utskottet utesluter inte att specialinriktade studier angående skydd för civilbefolkning skulle kunna vara av värde men är inte nu berett att föreslå regeringen att ta initiativ till en studie med den allmänna och breda inriktning som motionärerna tycks avse.

Därmed får yrkande 1 i motion U 409 anses besvarat.

I motion U409 (c), yrkande 20, hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett säkerhetspolitiskt forskningscentrum.

Utskottet vill med anledning av detta yrkande erinra om att riksdagen redan i maj 1987 uttalade att regeringen borde göra en inventering av den för svensk utrikes- och säkerhetspolitik relevanta forskning som bedrivs av institutioner i Sverige och därefter eventuellt framlägga förslag i frågan. Utrikesdepartementet har anslagit medel till Stockholms universitet för en kartläggning av den svenska forskningen, forskarutbildningen och forskningsfinansieringen under de snaste åren inom ämnet internationell politik. Frågan om en fullständig inventering av den säkerhetspolitiska forskningen, som också berör försvars- och utbildningsdepartementen, kommer att behandlas ytterligare gemensamt med dessa departement.

Utskottet påminde i UU 1987/88:16 om sitt tidigare uttalande i frågan och gör det nu ånyo. Därmed får yrkande 20 i motion U 409 (c) anses besvarat.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *svensk säkerhetspolitik*
att riksdagen förklarar yrkandena 1 och 2 i motion 1987/88:U401 besvarade med vad utskottet anfört.
2. beträffande *konferens om förtroendeskapande åtgärder*
att riksdagen avslår yrkandena 16 och 17 i motion 1987/88:U409,
3. beträffande *Östersjön som fritt hav*
att riksdagen förklarar yrkande 3 i motion 1987/88:U401 besvarat med vad utskottet anfört.

4. beträffande *kärnvapenfri zon i Norden*

att riksdagen förklarar yrkande 5 i motion 1987/88:U401 och yrkande 2 i motion 1987/88:U410 besvarade med vad utskottet anfört,

5. beträffande *nordisk parlamentarikergrupp för en kärnvapenfri zon*

att riksdagen avslår yrkande 15 i motion 1987/88:U409,

6. beträffande *negativa säkerhetsgarantier*

att riksdagen förklarar yrkande 6 i motion 1987/88:U406 besvarat med vad utskottet anfört,

7. beträffande *garantier vid utländska örlogsbesök*

att riksdagen avslår yrkande 2 i motion 1987/88:U403, yrkande 1 i motion 1987/88:U404, yrkande 4 i motion 1987/88:U410 och yrkande 2 i motion 1987/88:U411,

8. beträffande *internationella kontakter om örlogsbesök*

att riksdagen förklarar yrkande 1 i motion 1987/88:U403, yrkande 2 i motion 1987/88:U404 och yrkandena 1, 3 och 4 i motion 1987/88:U411 besvarade med vad utskottet anfört,

9. beträffande *23-statsförhandlingarna*

att riksdagen förklarar yrkandena 1 och 7 i motion 1987/88:U406 och yrkande 14 i motion 1987/88:U409 besvarade med vad utskottet anfört,

10. beträffande *ESK-processen*

att riksdagen förklarar yrkande 6 i motion 1987/88:U401 besvarat med vad utskottet anfört,

11. beträffande *fullständigt provstoppsavtal*

att riksdagen förklarar yrkande 3 i motion 1987/88:U406 och yrkande 4 i motion 1987/88:U409 besvarade med vad utskottet anfört,

12. beträffande *franska kärnvapenprov i Stilla havet*

att riksdagen förklarar yrkande 5 i motion 1987/88:U409 besvarade med vad utskottet anfört,

13. beträffande *protest mot kärnvapenprov i Stilla havet*

att riksdagen förklarar motion 1987/88:U402 besvarad med vad utskottet anfört,

14. beträffande *kärnvapen i rymden*

att riksdagen förklarar yrkande 7 i motion 1987/88:U409 och yrkande 1 i motion 1987/88:U410 besvarade med vad utskottet anfört,

15. beträffande *sexnationsinitiativet*

att riksdagen förklarar yrkande 4 i motion 1987/88:U406 besvarat med vad utskottet anfört,

16. beträffande *sambandet kärnkraft-kärnvapen*

att riksdagen avslår yrkande 9 i motion 1987/88:U409,

17. beträffande *radiologisk krigföring*

att riksdagen förklarar yrkande 8 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört,

18. beträffande *frysning av kärnvapen*

att riksdagen förklarar yrkande 3 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört,

19. beträffande *kryssningsmissiler*
att riksdagen förklarar yrkande 6 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört,
20. beträffande *marin kapprustning*
att riksdagen förklarar yrkande 13 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört,
21. beträffande *verifikation*
att riksdagen förklarar yrkande 11 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört,
22. beträffande *konvention mot kemiska vapen*
att riksdagen förklarar yrkande 4 i motion 1987/88:U401, yrkande 5 i motion 1987/88:U406 och yrkande 10 i motion 1987/88:U409 besvarade med vad utskottet anfört,
23. beträffande *boterskaffande av kvarlämnad krigsmateriel*
att riksdagen förklarar yrkande 12 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört,
24. beträffande *stärkande av FN*
att riksdagen förklarar yrkande 2 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört,
25. beträffande *studier för skyddet av civilbefolkningen i krig*
att riksdagen förklarar yrkande 1 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört,
26. beträffande *säkerhetspolitiskt forskningscentrum*
att riksdagen förklarar yrkande 20 i motion 1987/88:U409 besvarat med vad utskottet anfört.

Stockholm den 22 november 1988

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Pär Granstedt (c), Evert Svensson (s), Margaretha af Ugglas (m), Sture Ericson (s), Maj Britt Theorin (s), Karl-Erik Svartberg (s), Inger Koch (m), Bertil Måbrink (vpk), Per Gahrton (mp), Viola Furubjelke (s), Kristina Svensson (s), Eva Björne (m), Maria Leissner (fp), Håkan Holmberg (fp), Ingbritt Irhammar (c) och Anna Brandoné (s).

1. Konferens om förtroendeskapande åtgärder (mom. 2)

Pär Granstedt och Ingbritt Irhammar båda (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Den säkerhetspolitiska" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Detta hindrar inte att det nu kan finnas anledning att ta initiativ av det slag som föreslås i motion U409 (c) att hålla en särskild *konferens om förtroendeskapande åtgärder* i norra Europa.

Det är uppenbart att det militärpolitiska intresset för vår del av Europa har ökat, och det finns anledning för Sverige att överväga olika åtgärder för att främja avspänning och nedrustning i vårt närområde. Motionärernas förslag i yrkandena 16 och 17 synes väl värda att förverkligas. Detta bör riksdagen med bifall till dessa motionsyrkanden ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *konferens om förtroendeskapande åtgärder*
att riksdagen med bifall till yrkandena 16 och 17 i motion 1987/88:409 ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Nordisk parlamentarikergrupp för en kärnvapenfri zon (mom. 5)

Pär Granstedt och Ingbritt Irhammar båda (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet anser" slutar med "avstyrks därmed." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det vore värdefullt om ämbetsmannagruppens arbete kompletterades av en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp så som föreslås i motion U409 (c), yrkande 15. Det skulle innebära att det arbete som påbörjats i den informella parlamentarikergrupp som arbetar sedan ett par år skulle kunna fullföljas under mer etablerade former. Vad utskottet här anför bör med bifall till yrkande 15 i motion U409 ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan i moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *nordisk parlamentarikergrupp för en kärnvapenfri zon*
att riksdagen med bifall till yrkande 15 i motion 1987/88:U409 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Garantier vid utländska örlogsbesök (mom. 7)

Pär Granstedt (c), Bertil Måbrink (vpk), Per Gahrton (mp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "av samma skäl." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att det inte varit möjligt att vinna framgång på detta område under specialsessionen. Det internationella arbetet bör dock fortsät-

ta. Detta bör likafullt inte hindra att Sverige, i avvaktan på internationella resultat, kräver besked om att svensk lag i detta avseende respekteras i samband med örlogsbesök från kärnvapenmakter eller på annat sätt försäkras sig om att så sker. Enligt utskottets uppfattning är det motiverat att en sådan skärpning av praxis kommer till stånd. Detta bör utskottet med anledning av motionerna 1987/88:U403, 1987/88:U404, 1987/88:U410 och 1987/88:U411 ge regeringen till känna.

1988/89:UU4

dels att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *garantier vid utländska örlogsbesök*
att riksdagen med bifall till yrkande 2 i motion 1987/88:U403, yrkande 1 i motion 1987/88:U404, yrkande 4 i motion 1987/88:U410 och yrkande 2 i motion 1987/88:U411 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Protest mot franska kärnvapenprov i Stilla havet (mom. 13)

Bertil Måbrink (vpk) och Per Gahrton (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Det kan bli" och slutar med "som ovan anförts." bort ha följande lydelse:

Den franska regeringen har emellertid på ett utmanande sätt fortsatt med sina provsprängningar och enligt utskottets mening visat bristande känsla för den lokala befolkningens fruktan och farhågor. Utskottet anser därför att den svenska regeringen bör framföra en officiell protest till den franska regeringen i denna fråga.

Utskottet tillstyrker därmed motion U402.

dels att utskottets hemställan i moment 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *protest mot franska kärnvapenprov i Stilla havet*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:U402 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Sambandet kärnkraft-kärnvapen (mom. 16)

Pär Granstedt (c), Bertil Måbrink (vpk), Per Gahrton (mp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Enligt utskottets" och på s. slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar dock motionärernas uppfattning att IAEA:s dubbla roll på det här området är olycklig. Regeringen bör därför ta initiativ av det slag som föreslås. Detta bör riksdagen med bifall till yrkande 9 i motion U409 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *sambandet kärnkraft-kärnvapen*
att riksdagen med bifall till yrkande 9 i motion 1987/88:U409 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Pär Granstedt och Ingbritt Irhammar båda (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "Utskottet utesluter inte" och slutar med "anses besvarat." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en studie av det slag som föreslås i motionen skulle vara av värde för det fortsatta arbetet på detta område. Regeringen bör därför enligt utskottets uppfattning ta ett sådant initiativ, vilket med bifall till motion yrkande 1 i motion U409 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 24 bort ha följande lydelse:

25. beträffande *studier för skyddet av civilbefolkningen i krig*
att riksdagen med bifall till yrkande 1 i motion 1987/88:U409 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Zonfrågan

Margaretha af Ugglas, Inger Koch och Eva Björne (alla m) anför:

Utskottet framhåller beträffande negativa säkerhetsgarantier att Sverige inte vill bli part i ett avtalsförhållande. Risker för ett sådant avtalsförhållande är enligt vår mening emellertid större beträffande avgränsade zoner än om generellt gällande garantier utfärdas av kärnvapenmakterna. Å andra sidan kan sådana multilaterala generella garantier bli mindre konkreta vad gäller kärnvapenmakternas åtaganden.

2. Flottbesök

Margaretha af Ugglas, Inger Koch och Eva Björne (alla m) anför:

En följd av kärnvapenmakternas inställning är att de sannolikt inte skulle lämna några garantier om sådana avkrävdes. Någon rätt att inspektera örlogsfartyg för att därigenom skapa klarhet i det verkliga förhållandet föreligger inte eftersom statsfartyg åtnjuter folkrättslig immunitet. Vi utgår liksom regeringen från att det svenska förbudet respekteras av besökande örlogsfartyg. Det är viktigt att Sverige inte medverkar till åtgärder som kan försvåra upprätthållandet av balans i supermaktsblockens möjligheter till flottrörelser i fria hav i vårt närområde.

3. Frysning

Margaretha af Ugglas, Inger Koch och Eva Björne (alla m) anför:

I ett läge där supermakterna beslutat avveckla medeldistanskärnvapnen och förhandlingar skall ske beträffande ytterligare reduktion av kärnvapen synes det angeläget att fortsätta på denna väg. Provstoppsfrågan som är en väl definierad del i ett större s.k. frysförslag har förutom i de bilaterala förhandlingarna mellan supermakterna också sin givna plats i CD i Genève.

Att komplicera förhandlingarna med vad som skulle ingå i en s.k. frys ter sig i 1988/89:UU4
nuvarande läge som en betydande risk att försena arbetet på en kärnvapen-
nedrustning.